

IRODALMI ÉRTESÍTŐ.

„Le protestantisme libéral, ses origines, sa nature, sa mission“. (A szabadelvű protestantismus eredete, természete, hivatása.) *Reville Jean*, a párisi egyetemen a prot. theol. fakultás tanára, a kinek egyházi beszédeiből néhányat e folyóiratban mi is közöltünk, a mult évben a svájcei szabadelvű kereszténység egyesülete meghívására Genfben öt felolvasást tartott, a melyek a fennebbi czim alatt most egy kötetben kiadva megjelentek Párisban. Az első felolvasásban Reville a szabadelvű protestantismus genesisét tárgyalja s azt így határozza meg: „A vallási dolgokban, mint a szellemi élet minden más nyilvánulásaiban, a józan ész és lelkiismeret souverinitása, a tudomány eszközeivel minden hitvallástól elfogulatlanul tanulmányozott biblia történelmi tekintélye — ezek a szabadelvű protestantismus alkotó elemei“. A következő felolvasásban azt mutatja ki, hogy a szabadelvű protestantismus a vallási tapasztalatra van alapítva, s az a Jézus tanításainak és vallásának modern kifejezése. Két felolvasásban az emberiség erkölcsi és társadalmi tapasztalatainak alapuló hitet és az egyház modern felfogását tárgyalja. Utolsó felolvasásában a szabadelvű protestantismus eszményeivel és annak a modern társadalomban való elhivatásával foglalkozik és felolvasását így végzi be: „A szabadelvű protestantismus bizalommal tekint a jövő elébe. Látja, hogy eszméi és elvei lassan-lassan terjednek a hagyományos protestáns egyházakban; sőt a katolikusban is. Hiszi, hogy a modern társadalom vagy radikális demokraczia kibékíthető egy, a mult idők dogmatikai vagy sacramentumi meghatározásoktól ment vallással. S teljes reménnyel üdvözli azt a jövőt, midőn a dogmák, a szentségek, a szertartások, a melyek szüntelen pártokra osztották az embereket, eltűnnek a vallásos társadalomból s az Isten és embertársaink iránti szeretet erkölcsi vallása lesz a szellemi egység kapcsa mindazon emberek között, a kik teljes jóakarattal küzdenek a bűn, az önzés, az egyenetlenségek ellen — ez lesz a valódi katholicismus“. Ha e mű magyar nyelven is megjelennék, abból lehetne aztán megítélni, hogy mennyiben jogosult a magyar protestáns egyház magát szabadelvűnek tartani?
(cz.)

Memorials of Robert Spears. — 1825—1899. — p. 62. London. Spears Robert unitárius papnak s az angol unitárius társulat egykori titkáranak emlékéit örökíti meg e csinos kiállítású könyv. Spears kedves emlékezetet hagyott hátra nemcsak hazájában, hanem a külföldi szabadelvű keresztényeknél is. Senki nem ápolta Angolországban a külföldiekkel a hitrokoni viszonyt inkább, mint ő. A magyarországi unitáriusok iránt kezdettől fogva

legnagyobb rokonszenvvel viseltetett és e rokonszenvnek tényleges jeleit adta. Ő létesítette az összeköttetést az angol unitáriusok és a hindú monotheisták között. Keshub Chunder Sen és Mozoomdar. a hindu theismus vezéreinek látogatása Angliában, főleg az ő műve volt, mindamellet is, hogy nem Parker Tivadart, hanem Channinget vallotta mesterének. Channing munkáinak olcsóbb és díszes kiadását ő eszközölte Angolországban. Az unitarismusnak teljes lélekkel apostola volt, több gyülekezetet alapított és a Christian Life-ot szerkesztette. Az Emlékkönyvet Collier Robert newyorki lelkész előszava nyitja meg, mely után életrajza következik Charlesworthtól, s emlékezetek másoktól és a Gordon Sándor beszéde zárja be. A könyvben foglaltak méltók a Spears emlékéhez.

Beszéd Homoród-szentmártoni Biró Sámuel felett 1721-ben. Latinból fordította és bevezetéssel ellátta *Koncz József*. 8r. 25 l. Különlenyomat folyóiratnak előbbi füzetéből. A marosvásárhelyi Teleky-könyvtár óvta meg e munkát számunkra. A XVIII. százban a nevezetesebb halottak felett két-három beszédet mondtak, s az egyiket rendszeren latinul. Latinul íratott e munka is, melynek szerzője nincs megnevezve, de a beszédben található vonatkozások szerint az nem más, mint Szentábrahám Mihály, unitárius tudós férfiú és szónok. A beszéd az igazság, a jog leszármazását és tulajdonságát adja elő s alkalmazza az elhalt jelesre. A tárgyalásban a XVIII. száz szokása szerint a régi klasszikusokból idézet itt is van elég, de nem összefüggés nélkül. A klasszikus mondások, a melyeket idéz, s a milyen összeköttetésben és vonatkozásban idézi, erős védelme a jognak, az igazságnak a protestánsokra és a hazára nézve eme szomorú korszak viszonyaiban, és hozzáillő ahoz a férfiúhoz, ki e korban, mint kiváló jogtudós szolgálta hazáját és egyházát, mely utóbbinak főgondnoka volt. A XVIII. százév beszéd-irodalmának remek darabja ez emlékbeszéd. Köszönettel tartozunk érte történettudósunknak, hogy azt jó magyar fordításban napvilágra hozta, valamint a bevezetésért is, melyet ahoz igazi protestáns szellemtől áthatva írt.

Rédiger Gézáttól: „Az isteni gondviselés jelei és cézéljai a magyar nemzet honfoglalásában,“ melyet folyóiratunk mult évi folyamában közöltünk, külön füzetben is megjelent Marosvásárhelyt, hogy a nép körében minél inkább terjesztessék e vallásos szellemmel és költői nyelven írt mű. Ezzel együtt adatott ki *Boór Jenő*, csakugyan helyes irányban járó, s meleg szívről tanuskodó értekezése is „A nemes jellemről.“

Emlékkönyv a siketnémák váczí országos királyi intézete 100 éves fennállásának ünnepe alkalmára. Szerkesztette *Borbély Sándor* igazgató. Budapest, 1902. 400 l. A nyugat emberbaráti intézményei között is előkelő helyet foglal el a siketnémák váczí intézete, a mely a mult évben fennállásának százéves fordulóját oly széleskeretű ünnepségek között ünnepelte. Ez ünnepélyek egyik mozzanata az a díszes *Emlékkönyv*, a mely Borbély Sándor intézeti igazgató gondos szerkesztésében előtűnik fekszik. Tartalmáról a rendelkezésre álló hely csekélysege miatt képet adni nem vállalkozhatunk. De a ki az intézet keletkezése, küzdelmei, multja és jelene iránt érdeklődik, a ki bepillantást akar nyerni a siketnémák oktatásának nemes munkájába, a ki hazánk ez irányu törekvéseit lelke érdeklődésével kísérrni akarja, az üsse fel e könyvet, mert minden sorából, minden betűjéből a Krisztusi ember-

baráti szeretet melegsége és fénye ömlik szét. Valóban a jobb jövő jeleit látjuk napjaink némely jelenségeiben! Egy angolíró csak nemrégiben a XX. százévet a gyermekek századának mondotta. A közoktatás vezetője, a főváros, vármegyei tanító testületek, iskolai gondnokságok felbuzgó lélekkel veszik az utóbbi években a szegény, a nyomorult, a gyámoltalan gyermekek ügyét szívökre. Igen, az idők jelei arra mutatnak, hogy közeleg az Istennek országa. (Dr. G. K.)

Értesítés Demeter Dénes felhívásban tudatja, hogy az általa írt „Konfirmációi Emlék”, — melyet a magyarországi unitárius egyházképv. Tanácsa 280. 1902. sz. a. elfogadott és ajánlott — szerzői és kiadói jogát teljesen, Betegh Pál székelyudvarhelyi könyvkiadóra ruházta, ennél fogva kéri a rendelőköt, hogy az eddig tanusított pártfogással rendeléseiket egyenesen Betegh Pál könyvkiadó urhoz sziveskedjenek intézni.

Mitrovics Gyula összegyűjtött papi dolgozataira hirdet előfizetést *Trócsányi Bertalan* könyvkiadó Sárospatakon. A Mitrovics emlékének — írja a felhívás — legméltóbb megörökítése *összes papi dolgozatainak kiadása* lenne. Ez nemcsak az ő nevének megörökítője lenne, de korunk protestáns egyházi irodalmának, sőt az egyházi mozgalmak iránt érdeklődő magyar protestáns olvasó közönség áldozatkész irodalomszeretetének is örök dicsősége volna. Az egész vállalatot, az életrajzot magában foglaló utolsó kötettel együtt 6—7, egyenkint 300 oldalt magában foglaló, nagy nyolczadrét kötetre tervezik olyan alakban, mint a Prot. Irod. Társaság kiadványai, *finom papíron, pompás nyomással*. A vállalat *irodalmi részének vezetését* az elhunyt fia Mitrovics Gyula dr. eszközzi. Hogy *Mitrovics Gyula papi dolgozatait* bárki megszerezhesse, évenként csak *egy* kötet fog megjelenni, s így az egész vállalat 6—7 év alatt nyer befejezést. Előfizetési ár egy kötetre 4 kor. Diszkótésii példányra 5 kor. 20 fill. És így az egész vállalat 24, legfőjebb 28 koronába kerül kötetlenül. Ajánljuk a felhívást olvasóink szives figyelmébe.

KÜLÖNFÉLÉK.

Vargyas. E népes unitárius községben készülnek az unitáriusok a nyáron zsinatot tartani. A reformatio óta e nagy község mindig egyik erős vára volt az unitarismusnak, ősfészke a Daniel családnak, mely annyi jeles főgondnokot adott egyházunknak. Ezelőtt húsz évvel is itt tartották az unitáriusok zsinatjukat. Ide határozta most is az udvarhelyi egyházkör, mely a sorban következett, a zsinattartást. Reméljük, hogy a vargyasi zsinatok meglesz a kihatása a székelyudvarhelyi templom fölépítésére is.

Loyson Hyacinthe Servétről felolvasást tartott abban a városban, hol Servét martyr halált halt, s hol Loyson Hyacinthe ma vendégszeretetet élvez. Kalvin születésének negyedik száz évi fordulóját úgy akarják Genfben megünnepelni, hogy ugyanakkor igazságot szolgáltatassanak az ő szerencsétlen áldozatának. Hyacinthe erről értesülve,